

skutečně vědecký základ k teorii historických pojmů byl dán u klasiků marxismu, vzpomeňme jen Marxova Úvodu ke kritice politické ekonomie, kde Marx řeší otázku, proč některých pojmů je možno použít k více epochám a jiných jen k epoše jedné.

Marrouova práce vcelku shrnuje některé nové jevy, s nimiž se setkáváme v buržoazní historiografii po druhé světové válce. Především v ní jde o pokus sloučit světový názor s empirickými postupy, aniž ovšem historik musí uvažovat o podstatě historického procesu. Pokud jde o poznání vlastních hybných sil historie, stojí Marrou nejen na pozicích agnosticismu, nýbrž bezprostředně i fideismu. Poznat podstatu historického procesu může jen bůh. Jde tedy v zásadě u Marroua o sloučení novopozitivistického empirismu s intuitivismem a fideismem. Toto sloučení je příznačné nejen pro Marroua, nýbrž i pro řadu dalších buržoazních historiků a filosofů dějin. Ukazuje se, jako tomu už bylo několikrát v historii, že cesta k mysticismu vede přes empirismus. Jakkoliv se Marrou distancuje od koncepce Toynbeeho, přesto se dostává do pomezí jeho názoru a jestliže nelikviduje plně postupy starší historické metodologie, tak důsledně jako Toynbee, pak je alespoň deformuje ve prospěch náboženského názoru.

J. Kudrna

I. A. Novikov, Družba narodov SSSR — istočnik mogučestva sovětskogo gosudarstva i jego vooružonnych sil. Vojennoje izdatelstvo MO SSSR, Moskva 1959, str. 231.

Autor (starší vědecký pracovník Institutu historie Akademie nauk Ukrajinské SSR v Simferopolu, kandidát historických věd) si v knize položil cíl, sledovat řešení národnostních problémů v carském Rusku, jak se vyvíjela politika bolševiků v tomto směru, potom vylíčil způsob uskutečňování komunistických zásad v národnostní otázce sovětského Ruska a další její vývoj v Sovětském svazu podle hledisk, naznačených v samotném názvu knihy. Vycházel při tom v první řadě z leninské teorie národnostní otázky, z Leninových děl, z materiálů některých sjezdů či konferencí Komunistické strany v SSSR a konečně využil výsledky heuristického bádání tisku, především „Pravdy“. Jde o práci po výtce teoretickou, která usluje všude, kde je to jen možné, zevšeobecnit problematiku národnostní otázky, i když na druhé straně uvádí dostatečné množství konkrétního materiálu, kterým hodnověrně prokazuje správnost teoretických závěrů. Lze říci, že je to příkladná ukázka marxistické teoretické práce z tohoto oboru.

Autor se neuzavírá pouze do hranic Sovětského svazu. Zejména v období Velké vlastenecké války si klade otázku družby mezi všemi národy, které bojovaly proti fašistickému Německu, zejména pak mezi národy, které se účastnily boje po boku Sovětské armády. Podle svých vytčených cílů nezůstává Novikov nic dlužen této širší problematice ani když líčí období budování komunismu v Sovětském svazu. Přesto však nutno říci, že tato širší problematika zůstává v Novikovově práci spíše na okraji; není a neměla být ani středem jeho vědeckého zájmu. Po pravdě však třeba přiznat, že je to problematika, která by si zasloužovala zpracování pro svou aktuálnost, politický dosah a význam. Jde však o téma, které si nutně vyžadá novou, rozsáhlou studii, které musí předcházet řada přípravných prací, pokud možno od autorů různých národů.

Autor knihy soustředil látku do čtyř kapitol. Otázka národnostní problematiky v období carského Ruska tvoří jakýsi historický úvod k podstatě celé práce, tj. k období Sovětského svazu, zejména pak Velké vlastenecké války a období budování komunismu v SSSR.

V první kapitole rozvíjí autor Leninovu hesi o boji bolševiků za sjednocení pracujících mas různých národností pod vedením ruského proletariátu. Srovnává období před Velkou říjnovou socialistickou revolucí a po jejím vítězství z hlediska národnostních problémů v carském Rusku a v Sovětském svazu. Ukazuje na realizaci Leninovy myšlenky sjednocení všech sovětských republik v jediný celek, a to na základě dobrovolnosti a rovnoprávnosti kterékoli národnosti.

Druhá kapitola si všímá rozvoje družby národů SSSR v období sovětských pětiletých hospodářských plánů. Znovu vystupuje do popředí základní Leninova hesi o budování socialismu ve všech sovětských republikách za pomoci pracujících největšího národa, tj. ruského národa. Autor ukazuje, jak uskutečňování této hesi V. I. Lenina v praxi přivedlo k budování socialismu mnohé národy Střední Asie, Kavkazu, Kazachstanu, Povolží, Dálného východu aj. Vybudování socialismu v SSSR bylo možné takto na zásadách morálně-politické jednoty celé společnosti Sovětského svazu, na zásadách co nejtěsnější bratrské spolupráce socialistických národů celé země.

Vítězný socialismus zrodil tvořivý patriotismus, který se stal zdrojem masového hrdinství v práci i v boji s nepřítelem. To se projevilo zvláště ve Velké vlastenecké válce, které věnuje autor rozsáhlou třetí kapitolu. Boj za Velké vlastenecké války dokonale prověřil sílu a neporazitelnost družby sovětských národů, vedených Komunistickou stranou. Novikov přesvědčivě líčí, že veskeré úspěchy jednotlivých národů sovětské země, ať máme na mysli oblast hospodářskou, kulturní aj., spočívají na oné družbě národů; hospodářský a kulturní vývoj se pak jeví svou formou jako národní, obsahem jako socialistický.

Autor pak uvádí další, nejnovější důkazy uskutečňování leninských zásad v národnostní politice Komunistické strany: v rozvoji národního hospodářství v letech 1959—1965 se počítá s dosud nevidaným rozkvětem všech sovětských republik. Na příkladě kterékoli sovětské republiky mohl autor dokázat, že sedmiletý hospodářský plán otevírá před nimi období bouřlivého růstu.

Vítězství socialismu a vítězství ozbrojených sil SSSR ve Velké vlastenecké válce podnitilo pracující mnoha zemí Evropy a Asie v úsilí vybudovat socialismus ve svých státech. Socialismus tak vyšel z hranic jedné země a změnil se ve světový systém, vznikl mohutný tábor socialismu. Autor pochopitelně nemohl opomenout v této souvislosti vylíčit snahy imperialistů USA, Anglie, Francie a západního Německa o narušení družby mezi zeměmi celého tábora socialismu.

Speciální pozornost věnuje Novikov ozbrojeným silám Sovětského svazu a armádám jiných socialistických zemí a sleduje v tomto prostředí význam družby národů. Sovětský lid se může plně spolehnout na své ozbrojené síly, které vždy budou chránit mírovou práci budovatelů komunistické společnosti.

Závěrem třeba říci, že kniha I. A. Novikova je velice podnětná marxistická studie, která řeší jednu z nejzávažnějších otázek v životě každého mnohonárodnostního státu, i otázek, týkajících se spolupráce jednotlivých socialistických zemí navzájem. Dospívá k závěru, že hlavní hnací silou je družba národů uvnitř státu i v širším, mezinárodním měřítku. Kniha je zajímavá nejen z hlediska metodického přístupu historika k takovému problému, má současně veliký politický dosah. Z obou těchto důvodů se lze domnívat, že by naše čtenářská obec uvítala překlad této knihy do českého jazyka.

I. A. Novikova může v jeho závěrech doplnit nejčerstvější dokument, který vzešel ze snah komunistických stran celého světa po široké družbě národů, a to Prohlášení porady představitelů komunistických a dělnických stran a Výzva k národům celého světa (dokumenty z porad v Moskvě r. 1960). Na závěr Prohlášení se říká: „Účastníci porad spatřují v upevňování jednoty komunistických stran na základě marxismu-leninismu, proletářského internacionalismu, nejdůležitější podmínku sjednocení všech sil dělnické třídy, sil demokracie a pokroku, záruku nových vítězství světového komunistického a dělnického hnutí v jeho velikém zápase za světlou budoucnost všeho lidstva, za vítězství míru a socialismu.“

Slova Prohlášení přesahují rámec knihy I. A. Novikova (Novikov zpracovává otázku družby národů v SSSR a částečně v zemích tábora socialismu), na druhé straně však ukazují badatelům na tomto úseku dějin, jakým směrem mají zaměřit své úsilí, aby vytvořili pokračování této knihy.

Zdeněk Konečný, František Mainus

L. P. Sečkina, *Trudovoj podvig tadžikskogo naroda v gody Velikoj oščestvennoj vojny.* (Akademija nauk Tadžikskoj SSR, Trudy t. XXV), Stalinabad 1960, str. 204.

L. P. Sečkina, *Ovejjannye slavoj (o Gerojach Sovetskogo Sojuza — poslancach Tadž. SSR)* Stalinabad 1960, str. 177.

Sovětská historikové věnují v poslední době velikou pozornost dějinám Velké vlastenecké války. Obrovské úsilí sovětského lidu na frontách i v zázemí v letech druhé světové války je právem středem pozornosti badání sovětských historiků. Práce s touto tematikou mají široký mezinárodní dosah. Ukazují světové veřejnosti význam Sovětského svazu, všech jeho republik, při porážce nacistického Německa i Japonska ve druhé světové válce. Přesvědčivě vyvracejí pokusy falzifikátorů historie druhé světové války, kteří chtějí zmenšit, oslabit, po případě hrubě zkrasit význam sovětských světodějných vítězství.

Do řady prací, které vycházejí v Sovětském svazu a které si kladou za úkol zhodnotit úlohu sovětského lidu všech národností ve Velké vlastenecké válce a které se této práce zhostily a plným zdarem, náleží také uvedené studie mladé sovětské historičky, pracovnice Institutu historie Akademie nauk Tádžické SSR ve Stalinabadu, Lidije Petrovny Sečkiny. Obě studie rozmnocňují a obohacují naše vědomosti o slavných bojích sovětských národů s fašistickými útočníky, s nacistickými „nadlidmi“.

První práce soudržky L. P. Sečkiny si všímá významného přínosu lidu Tádžické SSR pro Velkou vlasteneckou válku, soustřeďuje se totiž na jeho činnost v týlu nepřítelů. Při pročítání této knihy vyvstávají nám před očima ony těžké doby, jimiž procházeli sovětská lidé ve všech republikách Sovětského svazu. Autorka sleduje závažnou otázku, jakým nesnadným úkolem bylo na příklad změnit v Tádžické SSR průmysl na válečnou výrobu. Byly budovány nové závody, rozšiřovány dosavadní továrny, a to okamžitě, jakmile Hitler zločinným způsobem napadl Sovětský svaz. Pod vedením Komunistické strany překračovali pracující lidé v Tádžikistánu vysoko